

Opis

dóbr Żywiec należących do Jego Cesarskiej i Królewskiej Wysokości
Najdostojniejszego Arcyksięcia Karola Stefana.

Dobra alodyalne Żywiec, położone są w zachodniej części Galicyi na kończynach Karpat (Beskidów) a mianowicie w dorzeczu Soły (z Koszarawą) Skawy (ze Skawicą) Białki i Wisły i obejmują posiadłość gruntową o powierzchni 46386 *ha* w czem lasu 41658 *ha*.

Dobra składają się z kilkunastu oddzielnych obszarów położonych w obrębie c. k. Starostw Żywiec, Biała i Myślenice, siedmiu Sądów powiatowych i 72 gmin katastralnych.

Posiadłość przecina kolej północna Cesarza Ferdynanda, c. k. kolej państwowa, a w obrębie dóbr są położone stacye kolejowe: Żywiec, Łodygowice, Wilkowice-Bystra, Bielsko, Biała, Kenty, Czechowice, Jawiszowice, Zwardoń, Sól, Raycza, Milówka, Węg. Górka, Huta Fryderyka, Jeleśnia, Hucisko, Sucha, Maków i Osielec.

Północna, mniejsza część państwa (Bestwina) jest częścią niziną, częścią przedstawia się jako kraj pagórkowaty, zaś główna część dóbr, t. j. około 0·9 leży w górach średniej wysokości.

Średnie wzniesienie nad poziom morza wynosi koło Żywca 346 *m* koło Jawiszowic 240 *m*, a najwyższe szczyty gór sięgają następujących wysokości:

Babia góra	1725
Pilsko	1557
Romanka	1366
Skrzyczny	1250
Racza	1236
Barania	1214

Według badań geognostycznych Hoheneggera występują w północnej części państwa (Bestwina) pokłady neogenu, lasy w Porąbce, Międzybrodziu, Lipowej i północna część Kamesznicy leżą na piaskowcu godulskim, wreszcie w południowo-wschodniej części państwa pojawiają się pokłady eocenu.

Wapienie znajdują się na małej przestrzeni w okolicy Białej, Żywca i Radziechowa, najczęściej w dolnych i górnych pokładach, razem z łupkiem cieszyńskim.

Klimat jest w nizinach umiarkowany, natomiast w górnych częściach dolin ostry, opady w wyższych okolicach o wiele obfitsze niż w niżej położonych dolinach.

Meteorologiczne spostrzeżenia stacyi Żywiec wykazują jako 10 letnią średnią, następujące daty:

średnia roczna ciepłota	+ 8 64° C.
średnie ciśnienie powietrza zredukowane do 0 . . .	730·36 mm
wysokość opadów	1 032 mm.

Na czele całego zarządu stoi arcyksiążęcy radca dworu i dyrektor dóbr, któremu przydzielony jest sekretarz dyrekcyjny.

Do składu arcyksiążęcej dyrekcyi należą jeszcze:

1. urząd lasowy (1 radca leśnictwa) tudzież dwie do tego urzędu przydzielone inspekcye lasowe (dwóch inspektorów lasowych).
2. Inspekcya gospodarcza (1 insp. starszy zarządca, jako fachowy doradca (na razie nieobsadzona).
3. Biuro urządzenia i pomiarów (1 inspektor, 1 zarządca lasowy i jeden adjunkt na razie nieobs.)
4. Biuro prawnicze (1 syndyk)
5. Buchalterya dóbr i rewizya rachunkowa (dwóch rewidentów)
6. Urząd poborczy (1 poborca i 1 kasyer) czynności kasyera pełni na razie zarządca).

Powyższym urządzeniom przydzielonych jest jeszcze 11 sił pomocniczych.

I. Gospodarstwo lasowe.

Największą i najważniejszą część zarządu tworzy w państwie żywieckim oddział leśny obejmujący przestrzeni 41623 ha.

Zarząd lasowy stanowi jednostkę administracyjną, do której należy: wykonanie wszystkich czynności gospodarczych, składanie rachunków z całego obrotu materiałów i pieniędzy, tudzież ułożenie rocznego bilansu; wszystko to odbywa się w ramach

głównych zarządzeń gospodarczych i dozwoionych preliminarzy, ustanowionych przez arcyksiążęcą dyrekcję dóbr.

Zarządy ugrupowane są w trzy okręgi inspekcyjne, a podział ich jest następujący:

Inspekcya lasów Żywiec I. (dolna dolina Soły).

Zarząd lasowy:	przestrzeń:	Zarządców las.	nadzorców las.	gajowych
Bestwina*)	869 ha	1	2	5
Porąbka	2526 „	1	4	8
Międzybrodzie	2494 „	1	1	8
Razem	5889 ha	3	7	21

Inspekcya lasów Żywiec II. (górna dolina Soły).

Zarząd lasowy:	przestrz.	zarządców las.	adjkt. nadz.	las. gajowych	werkmistrz	
Lipowa,	3319 ha	1	1	2	10	2
Kamesznica,	2761 „	1	.	2	9	.
Sól,	2113 „	1	.	2	6	1
Rycerka,	3533 „	1	1	1	9	1
Uysol,	3416 „	1	.	1	8	.
Zlatna,	2706 „	1	.	1	7	.
Żabnica,	2874 „	1	1	1	9	.
Tartak parowy i składy						
Węg. Górka,	33 „	1	.	1	1	1
Tartak parowy iskl. Uysol	5 „	1	.	2	.	1
Skład drzewa						
Żywiec**)	103 „	1	.	2	1	.
Razem	20863 ha	10	3	15	60	6

*) Zarząd lasowy Bestwina ma powierzone oprócz tego przeprowadzenie wszystkich budowli lądowych i wodnych, spraw spółki wodnej i kontrolę wynajętych ekonomii (patrz opis gospodarstwa rolnego.)

**) Skład drzewa w Żywcu prowadzi inspekcya lasów.

Inspekcya lasów w Makowie.

Zarząd lasowy :	powierzch. zarządców las. adjkt nadz. las. gajowych werkmistrz.					
Albrechtal,	4672 ha	1	.	3	10	1
Skawica,	3506 „	1	1	3	9	.
Sopotnia,	3427 „	1	1	1	12	.
Korbielów,	1148 „	1	.	1	5	.
Przyborów,	1772 „	1	.	1	7	.
Tartak Jeleśnia	11 „	1	.	1	.	1
Razem	14535 ha	6	2	10	43	2
Ogółem	41658 ha	18	5	31	124	8

Produkcya lasów w ostatnich pięciu latach wynosiła :

r o k	t w a r d e		m i ę k k i e		Razem	% drewna użytko- wego
	d r e w n o					
	użytkowe	opałowe	użytkowe	opałowe pniakowe		
	<i>m³</i>					
1900	9874	33618	125929	29633	199054	68·2
1901	9125	32835	130002	28203	200165	69·5
1902	8362	34432	130733	38393	211920	65·6
1903	8628	35659	146749	39432	230468	67·0
1904	8206	40970	138437	41787	229400	64·0

Z tego przypada na :

	użytki zrębowe		użytki przedrębne		Razem z ha	% użyt- ków przedręb- nych
	w całości	na ha	w całości	na ha		
1900	173123	4·43	25931	0·66	5·09	15·0
1901	165644	4·24	34521	0·83	5·12	20·8
1902	164934	4·23	46986	1·20	5·43	28·5*)
1903	171289	4·12	59179	1·42	5·54	35·0
1904	164018	3·94	65382	1·57	5·51	40·0

*) Bez szkody spowodowanej okiścią, wynosiłby % użytku przedrębnego około 24 a % drewna użytkowego około 70.

Przywóz drewna użytkowego do dworców kolejowych i tartaków odbywa się wyłącznie we własnym zarządzie wozami lub saniami, podczas gdy drewno opałowe w przeważnej części się spławia.

Trzy większe zakłady spławaczkowe znajdują się w Górcie, Makowie i Obszarze, zaś siedm mniejszych w Ujsołach, Rycerce, Żabnicy, Kamesznicy, Lipowej, Sidzinie i Porąbce.

Celem przeróbki grubszego drewna krągłego (od 26 *cm* dolnej średnicy w górę) znajdują się trzy tartaki parowe: Ujsol, Górka, Sól i sześć tartaków wodnych: Jeleśnia, Albrechtstal, Rycerka, Lipowa, Porąbka, z ogólną ilością 21 gatrów, które przerabiają w przecięciu rocznie 4.500 *m*³ twardego a 68.000 *m*³ miękkiego drewna.

Część grubszego drewna krągłego sprzedaje się przeważnie do Niemiec, zaś słabsze drewna krągłe (drewno kopalniane i celulozowe) austriackim i niemieckim fabrykom miału i okolicznym kopalniom.

Twarde drewno opałowe idzie w większej części do węgłarni retortowej w Węg. Górcie, reszta zaś na drobną sprzedaż; i podczas gdy drewno opałowe miękkie, o ile jest odpowiednie, do fabryk celulozy, większa reszta zaś sprzedaje się na targu wiedeńskim.

W lasach prowadzi się gospodarstwo nasienne (wysokorienne), zasadę stanowią zręby czyste z odnowieniem ręcznem, w każdym jednak zarządzie niektóre odpowiednie drzewostany odnawia się samosiewem, a drzewostany położone wyżej 1150 *m* przydzielone są do gospodarstwa przerębowego.

Na odnowienie zwraca się jak największą uwagę. Pod siew przeznaczają się tylko małą część przestrzeni zrębowej, aby wyhodować te sortymenta, których z sadzenia otrzymać nie można (sztachety).

Przeważną część przestrzeni zrębowych odnawia się sadzeniem, ochraniając przytem jak najskrzętniej zdrowe naloty powstałe z samosiewu.

Z przyczyn powszechnie wiadomych, celem gospodarstwa leśnego jest hodowla drzewostanów mieszanych, to też do świerka jako głównego rodzaju, dodaje się przymieszkę jodły 7 do 20%, buka 2% i jawora 0.5%.

Gatunki te wspierane będą przy późniejszym pielęgnowaniu przez uwolnienie koron i t. p. tak, że stosunek ich przymieszki

w przyszłości znacznie podnieść się musi, do czego przyczynią się znacznie i naturalne naloty.

Sadzonki hoduje się w szkółkach, świerka nie szkółkuje się z zasady wcale, jodłę zaś tylko w takiej ilości, jaka jest potrzebna do sadzenia pojedynczo pod pniakami, lub do odnowienia miejsc bardzo niekorzystnych.

Natomiast szkółkujemy wszystkie gatunki liściaste, używane do sadzenia tylko jako wyrostki i większe drzewka.

Oprócz wyżej wymienionych rodzajów sadi się w mniejszych ilościach dębu, jesionu, daglezyę, limbę, tę ostatnią tylko w wysokich położeniach.

Przy nader troskliwym wykonaniu sadzenia, jest procent uschłych sadzonek bardzo nieznaczny i wynosi od 0.4 do 2%.

Począwszy od najpierwszej młodości drzewostanów, zwracamy jak najbaczniejszą uwagę na ich pielęgnowanie, przez wycinanie głuszących chwastów, przerzedzanie gęstych siewów, usuwanie miękkich gatunków i źle ukształtowanych egzemplarzy, uwalnianie domieszanych gatunków od nacisku bocznego, podkrzesywanie i t. p. Trzebież oznaczyć można jako silną; od czasu gdy dolne gałązki wskutek zwarcia odpadać zaczynają, powtarza się trzebież w młodszych drzewostanach mniej więcej co 5 lat, w starszych co 8–10 lat, w tym stopniu, aby wyhodować niezbyt sękatę drewno. Różnica bowiem ceny między sękatym a gładkim materiałem jest bardzo znaczna, a drewno lasów arekksiążących jest już wskutek położenia swego na granicy Niemiec, do eksportu przeznaczone.

O intensywności trzebieży dają pojęcie poprzednio podane cyfry, procent użytków przedrębnych wynosił w roku 1903. 35 względnie 24%.

W budowie dróg leśnych działano bardzo wiele. Wprawdzie w miejscach gdzie odbędzie się wycieczka działalności tej nie widać, ale to tylko dlatego, ponieważ prowadzą tamtędy przeważnie drogi gminne.

Jest zajmującą rzeczą, że istnieje około 900 km niwelowanych dróg wywozowych, przecinających stoki w kierunku ukośnym, tak, że lasy całe łatwo obejść można.

Urządzenie.

Przed mniej więcej 25 laty używano do oznaczenia dochodu metod wzorcowych, taksy kameralnej lub wzoru Breymana, a roczny etat pobierano w niewielu zrębach i długich ostępach.

Obecnie zastosowany jest systemat połączony, z zasadniczą myślą, uregulowania dochodów drewna w ten sposób, aby przy wzrastającej tendencji zapewnić możliwie równe renty. Oprócz tego dąży się do osiągnięcia prawidłowego odstopniowania klas wieku w możliwie najkrótszym czasie i do uregulowania następstwa zrębowego w krótkich ostępach z licznymi zrębami, o ile to przy obecnym ugrupowaniu drzewostanów jest możliwe.

Podział przestrzenny.

Obecna sieć linii gospodarczych i oddziałowych jest założona według systemu Schuberga.

Linie gospodarcze poprowadzono o ile możliwości już istniejącymi drogami, lub też takim terenem, na którym kiedyś droga wywozowa zbudowana być może.

Najwyższy spad linii gospodarczych wynosi 7%. Szerokość ostępów ustanowiono na 800 m, linie oddziałowe mają szerokości 4 m, gospodarcze 10 m. Wielkość oddziałów wynosi 15—35 ha, najczęściej 20—25 ha, dwa, a najwyżej cztery oddziały, stanowią jeden ostęp.

Zdjęcie linii podziałowych i granic poddziałów wykonano częściowo stolikiem, częściowo busolą; zdjęcia, względnie mapy katastralne, użyte były jako podstawa, zaś zachodzące różnice oznaczono w mapach celem sprostowania katastru.

Szacowanie.

Zapas drewna w rębnych i rębności dochodzących drzewostanach, oznaczono za pomocą powierzchni próbnych, których wielkość zależnie od jednostajności zadrzewienia wynosiła 10—20% całego drzewostanu.

Masę drzew próbnych oznaczono częściowo po ścięciu, częściowo według tablic, przyczem wysokość i średnicę jako czynniki służące do oznaczenia masy, mierzono z możliwą dokładnością.

Tablice masy drzew ułożono według tutejszych pomiarów, a one w porównaniu z bawarskimi u jodły o 4%, u buka o 14% (bez gałęzi) niższe. Masy drewna, podane w elaboratach i użyte do oznaczenia dochodu, podane są zawsze bez kory i gałęzi.

Rezultaty oznaczenia masy drzewostanów, uważać można jako nader korzystne, gdyż różnica między oszacowaniem a rzeczywistym wynikiem, rzadko dochodzi do 10%.

Wiek drzewostanu, w nierównowiekowych i starszych drzewostanach jest zawsze oznaczony jako przeciętny wiek masowy.

Przyrosty drzewostanów rębnych i rębności dochodzących, oznaczono po części świderek Presslera, po części na podstawie tablic lokalnych.

Lokalne tablice zamożności dla świerka (grubizna bez kory).

W i e k	K l a s a s i e d l i s k a									
	I.		II.		III.		IV.		V.	
	masa	wyso- kość	masa	wyso- kość	masa	wyso- kość	masa	wyso- kość	masa	wyso- kość
20	121	9·2	96	7·9	71	6·5	45	5·1	21	3·5
30	243	14·0	195	12·1	147	10·2	94	7·8	40	4·9
40	450	20·5	347	17·5	249	14·3	162	10·9	66	6·2
50	604	24·7	471	21·4	341	17·5	222	13·3	93	7·8
60	731	28·0	567	24·2	417	20·0	273	15·1	123	9·3
70	829	30·5	650	26·5	480	22·0	318	16·8	151	10·7
80	901	32·5	714	28·20	530	23·5	353	18·1	173	11·6
90	957	34·0	763	29·6	570	24·7	381	19·0	191	12·4
100	1000	35·0	800	30·7	600	25·5	400	19·6	200	12·9
110	1030	35·9	824	31·2	618	26·0	412	20·0	206	13·2
120	1050	36·5	840	31·7	630	26·4	420	20·4	210	13·4

M a p y.

Mapy gospodarcze sporządzone są w skali 1 : 5760, drzewostanowe 1 : 11520.

Gospodarstwo rolne.

Grunta orne zagospodarowane są po części we własnym zarządzie, przeważna jednak część jest wdzierżawiona.

Gospodarstwo rolne we własnym zarządzie obejmuje powierzchnię 1691 *ha* z 13 folwarkami, 3 gorzelniami i jedną serownią.

Podzielone jest na 3 zarządy :

Wieprz	698 <i>ha</i>
Obszar	475 „
Lipowa	518 „

Administrację sprawują : 2 ekonomiczni zarządcy, 1 ekonomiczny asystent i 1 ekonomiczny adjunkt, którym przydzielono 23 sług i 165 parobkowi dziewczek.

Wycieczka 21. lipca 1905.

Zarząd lasowy Sól.

Według stanu posiadłości z końcem r. 1904, obejmuje zarząd ten powierzchnię, 2114·52 *ha* mianowicie :

las		2032·17 <i>ha</i>
parcele budowlane	0·52	
linie gospodarcze	25·50	
grunty orne	35·97	
drogi	9·77	
potoki	7·73	
różne	2·85	82·35 „
	<u>Razem . .</u>	<u>2114 52 <i>ha</i></u>

Cała przestrzeń zarządu zagospodarowana jest jako jeden obręb gospodarczy zrębami czystymi i częściowymi w koleji 100-letniej.

Ogólny obecny zapas wynosi:

39129 <i>m</i> ³ drewna twardego (buk)
<u>607465</u> „ „ miękkiego (jodła, świerk)
<u>Razem 646594 <i>m</i>³ masy.</u>

Dochód oznaczony na podstawie taksy kameralnej, ze 100 letnim okresem wyrównania wynosi:

581 <i>m</i> ³ drewna twardego
11799 „ „ miękkiego
Razem 12380 <i>m</i> ³ .

Stosunek klas wieku przedstawia się jak następuje:

drzewostany	1—20 lat	378·46 ha	za mało	24·01
"	21—40	" 538·03	" "	wiele	135·5
"	41—60	" 504·97	" "	"	102·5
"	61—80	" 36·47	"	za mało 366·0
"	81—	" 554·59	" "	wiele	152·1
halizny	19·65	"		
		<u>Razem</u>		. .	<u>2032·17 ha.</u>

Według ogólnego planu przeznaczono do cięcia w najbliższych 40 latach:

	Po-wierzchnia <i>ha</i>	D o c h ó d		
		twarde	miękkie	razem
		<i>m³</i>		
W pierwszym 20-letn. okresie	370·08	22652	201082	223734
» drugim 20 » »	383·68	16653	210341	226994

Na pierwsze dziesięciolecie przeznaczono:

użytkowanie 20 zrębów czystych z rocznym etatem:

z jednego zrębu częściow.	1145 <i>m³</i> drewna tw.	9660 <i>m³</i> miękk.	razem	10805 <i>m³</i>
z etatem	381	" "	"	381 "
ogół. użytków rębnych.	1145 <i>m³</i> drewn. tw.	10041 <i>m³</i> miękk.	razem	11186 <i>m³</i>

Roczny dochód z użytków przedrębnych (trzebieży) oznaczono na pierwsze dziesięciolecie w masie:

71 *m³* tward. 2522 *m³* miękk. razem 2593 *m³*

Dochód ten wynosi 23% użytku głównego.

Jako użytek nadzwyczajny, przypadają do cięcia drzewa stojące na liniach podziału przestrzennego, nie objęte obliczeniem dochodu w ogólnej masie 3200 *m³*.

Opis drzewostanów położonych wzdłuż toru wycieczki.

Oddział	Poddział	Rodzaj drzewa	wiek		Klasa siedliska	Zadrzewienie wzgl. jakość drzewostanu	Powierzchnia w ha	Zapasy na ha		UWAGA
			lat	m				pojedyn- czo	razem	
								m ³ bez kory		
110	.	świerk	59	21.7	II.	0.81	14.75	.	405	} trzebiony w r. 1904 pozyskana masa dre- wna na ha 45.3 m ³ } trzebiony w r. 1904. pozyskana masa dre- wna na ha 39.3 m ³ } trzebiony w r. 1904. pozyskana masa dre- wna na ha 44.2 m ³
111	.	świerk	58	21.4	II.	0.81	2.80	.	400	
112	.	świerk	52	20.2	I	0.8	6.20	.	455	
97	b	buk świerk, jodła 28% 72%	150		II	0.89	12.98	110 560	670	
93	c	buk świerk, jodła 34% 66%	150		II.	0.73	13.80	80 470	550	
93	b	buk świerk, jodła 28% 72%	140		II.	0.88	2.79	50 630	680	
92	a	buk świerk, jodła 28% 72%	140		II.	0.88	3.27	50 630	680	
91	h	świerk, jodła 23% 77%	150		II.	0.80	7.78	.	620	
91	g	buk świerk, jodła 37% 63%	110		III.	0.72	4.12	45 410	455	
90	b	świerk, jodła 59% 41%	140		II.	0.94	3.48	.	740	
90	a	buk świerk, jodła 50% 50%	140		II.	0.85	10.53	70 575	642	
91	f	buk świerk, jodła 28% 72%	110		III.	0.87	8.61	75 410	485	

Wysokość drzewostanu głównego wynosi u jodły i świerka 26—36 u buka 19—23

Cały kompleks rębnych drzewostanów przypada według ogólnego planu cięć w ciągu najbliższych 30 lat do użytku w dwóch ostepach mianowicie: I ostep obejmuje oddziały: 88, 89, 90, 91, 92, 93, 2-gi 94, 95, 96, 97, 98.

Oddział	Poddział	Rodzaj drzewa	Wiek	Średnia wy- sokość	Klasa siedliska	Zadrzewienie wzgl jakość drzewostanu	Powierzchnia w ha	Zapasa na ha		UWAGA
			lat	m				pojedyn- czo	razem	
								m ³ bez kory		
91	a	buk świerk, jodła 34% 66%	140		II.	0.88	2.39	75 } 595 }	670	
91	b	buk świerk, jodła 6% 32%	130		III.	0.84	2.28	120 } 350 }	470	
67	b	św. buk jaw. 90% 10%	22		II	0.8	6.43			Drzewostany te ucierpiały kilkakrotnie od okiści, wskutek czego wstrzymano w nich części- wo trzebież
	a	św. przetek jod. buk jaw.	31	13.2	II.	1.0	15.44			
56	c	św. przetek jod.	41	17.6	II.	0.90	7.35			
	b	św. jod. buk 80% 20%	45	17.8	II.	0.90	11.59			
57	c	św. przetek jod.	46	19.6	II.	0.5	11.82			
>	d	świerk	36	14.0	II.	0.90	1.58			
66		św. jod. b. jaw. 80% 20%	24		II.	0.80	17.35			
69	b	bu. św. jo. jaw. 85% 15%	15		II.	0.83	1.82			
	a	św. jo. bu. jaw. 85% 15%	20		II.	0.83	16.34			
70	b	św. jo. bu. jaw. 85% 15%	14		II	0.83	8.69			
	c	św. jo. bu. jaw.	8		II.	0.83	5.69			
71	d	buk, jodła buk	100		II.	0.86	4.27	255 } 150 }	405	jodły i bu- ki sadzone w grupach zrąb czę- ściowy
>	c	świerk, jodła 18% 82%	110		II.	0.77	6.56	150 } 405 }	555	
>	a						6.28			zrąb z ost. 3 lat świe- żo odnow.
76	c	świerk. } przetek.	33	15.3	II.	1.0	13.62			
	d	> } jodła	25		III.	1.0	1.72			
	e	> } i buk	27		II.	0.84	2.94			
77			26		II.	0.84	22.62			
78		świerk przetek.	25		II.	0.84	17.12			
79	a		23		II.	0.84	7.64			dawna po- lana po- zysk, przez zamiangę

Oddział	Poddział	Rodzaj drzewa	wiek	średnia wy- sokość	Klasa siedlisk	Zadrzewienie wzgl, jakość drzewostanu	Powierzchnia w ha	Zapas na ha		UWAGA
			lat	m				pojedyn- czo	razem	
								m^3 bez kory		
79	b		11		II.	0.84	4.0			
	c	sadzenia	11		II.	0.84	7.44			
	d	św.jo.bu.jaw	11		II.	0.84	3.38			
81	a		5		II.	0.84	2.84			
81	b	buk						225		
		świerk jodła 30% 70%	140		II.	0.86	5.73	390	615	
81	d						0.72			
	e	buk						45		
		świerk, jodła 31% 69%	130		III.	0.84	2.69	500	545	Płazowina pozyskana przez zamianę.
81	f	świerk, jodła 25% 75%	130		II.	0.89	1.28		695	

Tartak parowy w Górcie.

Tartak ten zbudowano w roku 1902., przyczem równocześnie zwinięto mniejsze tartaki w Kamesznicy, Żabnicy i Górcie. Zużywa rocznie około 15.000 m^3 , w najbliższym czasie ilość ta podniesie się do 16.000 m^3 .

Materyał krągły pochodzi z zarządów: Żabnica, Kamesznica, tudzież z części Lipowej i Sopotni. Tartak wraz ze składem kłoców i składami materyału tartego, położony jest tuż przy stacyi kolejowej Węgierska Górka i posiada najnowsze, skuteczne maszyny.

Maszyna parowa, jednocylindrowa, z kondensatorem i sterem systemu Hartunga, z cylindrem o 400 $\frac{m}{m}$ średnicy, wielkości skoku 8 $\frac{m}{m}$ i o 90 obrotach, daje 122 sił koni p. rzeczyww. wydajności.

Koło rozpędowe 6 rowkowe ma 3600 $\frac{m}{m}$ średnicy. Kocioł parowy systemu Dupuis o powierzchni ogrzewalnej 138 m^2 jest koncesyonowany na 9 atmosfer naprężenia i posiada ruszt scho-dkowy do opalania trociną.

Trzy gatry, będące tylko w dziennym ruchu, pokonują wytarcie kłoców na materyał tartę. Gatry te, o wielkiej ilości ruchów i o wielkich skokach, urządzone są na 4 łożyskach (za-

miast na dwa) co daje rękojmię spokojnego chodu maszyny parowej.

Wymiary są następujące: Gatr o ramie 80 *cm* szerokiej, 550^{m/m} skoku, posiada szybkość na przestrzeni zazębionej 260 *m* na minutę, a zatem robi 260 ruchów.

Do wyróbki tarcie i łąt urządzona jest maszyna i cyrkularka do obrzynania, a do wyróbki materiału skrzynkowego, służą 2 cyrkularki i mały stolik.

Trociny usuwane z pod maszyny zapomocą ekshaustorów, gromadzą się automatycznie w kotłowni.

Cały zakład jest elektrycznie oświetlony.

Zakład spławaczkowy w Górcie zbudowany został w latach 30-tych, w tym celu, aby zakładom hutniczym w Górcie dostarczyć potrzebnej ilości opału. Urządzenie spławowe składa się: z rzeszótki odwracającej, kanału głównego, który dostarcza również wody dla huty, kanału bocznego, który odprowadzać ma nadmiar wody z kanału głównego, wreszcie z 7 kanałów chwytających, które ogółem pomieścić mogą 10.000 *m p.* drewna opałowego. Spław rozpoczyna się zwykle podczas tajania śniegu w dolinach górskich i kończy się zwykle po trzytygodniowej robocie.

Wskutek budowy kolei i wzrastającej produkcji drewna użytkowego, spław zredukowano bardzo znacznie, tak, że obecnie tylko około 45 *m p.* opału spławem przychodzi.

Dla ulżenia zakładom w Górcie, zbudowano drugi zakład w Żabnicy, którym spławia się około 8 000 *m p.*

Żywiec, w sierpniu 1905.
